

Masarykova univerzita v Brně

Filozofická fakulta

Ústav české literatury a knihovnictví

Kabinet knihovnictví

ZÁKLADNÍ PROBLÉMY VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH A JEJICH ŘEŠENÍ VE VEŘEJNÝCH KNIHOVNÁCH

Seminární práce k předmětu Učí se společnost a role knihovníka v ní

Autor: Bc. Dagmar Chytková

UČO: 179578

Typ studia: prezenční

Ročník: 3.

Brno

2009

Obsah:

Úvod.....	3
1. Andragogika.....	4
1.1 Vymezení pojmu.....	4
1.2 Druhy vzdělávání dospělých.....	4
1.3 Celoživotní vzdělávání.....	5
1.4 Učící se společnost.....	5
2. Proč vzdělávat dospělé.....	5
2.1 Problémy vzdělávání dospělých.....	6
3. Řešení problému ve veřejných knihovnách.....	7
3.1 Informační výchova.....	9
3.1.1 Co je informační výchova.....	9
3.2 Distanční vzdělávání.....	10
3.2.1 E-learning.....	11
3.3 Spolupráce s dalšími institucemi.....	11
3.4 Další typy.....	11
3.4.1 Hlídaní dětí.....	11
3.4.2 Práce s dětmi.....	11
3.4.3 Práce s dospělými.....	12
Závěr.....	14
Literatura.....	15
Seznam příloh.....	17
Přílohy.....	18

Úvod

Vzdělávání je velmi důležitou složkou života dnešní doby. Poskytuje nám společenský i individuální rozvoj. Svobody, prosperity a rozvoje lze dosáhnout jen informovaností a vzdělaností. Podmínkou pro rozvoj není jen vzdělání samotné, ale především možnost přístupu k vědomostem, myšlenkám a informacím. To umožňují právě knihovny. Ty by měly stát v čele při celoživotním vzdělávání. Na společnost jsou vyvíjeny větší nároky a vzdělávání se stává nutností. A to je právě výzvou pro knihovny, které mohou stát v čele vzdělávání dospělých.

1. Andragogika

1.1 Vymezení pojmu

Andragogika, neboli vzdělávání dospělých či další vzdělávání, anglicky adult education, je poměrně mladý obor. Definovat bychom ji mohli jako vědu „o výchově dospělých, vzdělávání dospělých a péči o dospělé, respektující všestranně zvláštnosti dospělé populace a zabývající se její personalizací (utváření a kultivace osobnosti jako společenské bytosti), socializací (proces osvojení si specifické lidské formy chování, začlenění se do společnosti) a enkulturací (integrace jedince s kulturou, která jej obklopuje).“¹ Narozdíl od pedagogiky si andragogika klade odlišné cíle. Hlavním cílem je zařadit člověka do společnosti a rozvíjet jeho osobu. Dospělý pak není považován za žáka a odpadájí výchovné cíle. Zůstávají mu při vzdělávání stejné sociální role jako doposud. Dospělí se nemusejí vzdělávat jen v rámci své profese, může se jednat i o zájmové vzdělávání. Vzdělávání dospělých probíhá podle jeho potřeb nebo podle potřeb okolností (např. firmy), nemusí být nepřetržité.

1.2 Druhy vzdělávání dospělých

Portál Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky rozeznává tři části vzdělávání dospělých.²

1. Vzdělávání dospělých vedoucí k dosažení určitého stupně vzdělání.
2. Další profesní vzdělávání, kam můžeme zařadit povinné či nepovinné vzdělávání zaměstnanců.
3. Ostatní možnosti vzdělávání, zejména zájmové a občanské vzdělávání.

Pomineme jednotlivé formy vzdělávání ve večerních školách, dálkovou formu studia i distanční formu školní výuky. Pro naše další účely práce není toto rozdělení směrodatné.

---

¹ PALAN, Zdeněk, Výkladový slovník vzdělávání dospělých. Praha: Daha, 1997, 159 s. ISBN 80-902232-1

² Vzdělávání dospělých v ČR - studium při zaměstnání na středních, vyšších odborných a vysokých školách, formy vzdělávání dospělých, vzdělávací kurzy. [online] [cit. 09-04-20]. Dostupný z [www: http://portal.mpsv.cz/sz/local/cv_info/skoly/spz](http://portal.mpsv.cz/sz/local/cv_info/skoly/spz)

1.3 Celoživotní vzdělávání

Celoživotní vzdělání je chápáno jako možnost vzdělávání se různými cestami kdykoliv během svého života. „Celoživotní vzdělávání má člověku poskytovat možnost vzdělávání v různých stádiích jeho rozvoje až do úrovně jeho možností v souladu s jeho zájmy, úkoly a potřebami.“³

1.4 Učí se společnost

O učící se společnosti lze mluvit v okamžiku, kdy se na vzdělávání dospělých budeme dívat v kontextu národních, politických či sociálních změn. Jedná se o společnost, kde je vzdělávání umožněno všem bez diskriminace. Občané jsou motivováni ke vzdělávání, podporováni institucemi a pokrok ve studiu je uznáván jako hodnota.⁴

2. Proč vzdělávat dospělé

V současné době si nerozšiřují znalosti jen lidé, kteří se ocitli bez práce nebo ti, u kterých je stále vzdělávání podmínkou (např. doktoři medicíny). V současné době jsou kladeny na společnost takové nároky, že se vzdělávat musí téměř každý. Každý se musí přizpůsobovat novým podmínkám, ať už politickým, sociálním, technickým či jiným. Potřebu dalšího vzdělávání zvyšuje i změna obsahu práce. Zejména právě pro starší občany je důležité vzdělávání, aby nezůstávali pozadu s rychle se vyvíjející dobou.

Sám dospělý se vzdělává většinou z několika důvodů. Může si chtít změnit svoji kvalifikaci nebo si svoji kvalifikaci zvýšit. Má poté vyšší šanci na postup v kariéře či vyšší šanci najít zaměstnání. Kromě toho dochází ke vzdělávání z důvodu snahy individuálního rozvoje. Vyšší požadavky na zaměstnance jsou hlavní příčinou důležitosti vzdělávání dospělých. Úspěch v zaměstnání a možnost kariéry je často přímo podmíněn vzděláním. Podle Krejčího⁵ je dokázáno, že vyšší šance na získání zaměstnání stoupá se vzděláním. Dále také to, že se zvyšují počty řídicích pracovníků i odborných duševních či technických pracovníků. I tyto přesuny v profesích jsou důvodem vzdělávání dospělých. Nemálo se dospělí vzdělávají z důvodu rozvoje svých koníčků či rozvoje své osobnosti.

---

³ BENEŠ, Milan. *Úvod do andragogiky*. Praha: Karolinum, 1999. S. 12

⁴ tamtéž

⁵ KREJČÍ, Karel. *Využití knihoven v celoživotním vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra sociální pedagogiky, 2006. s. 29

Vzdělávání dospělých je v současné společnosti velmi nutné. Na společnost jsou kladeny stále vyšší nároky. A to nejen pro zvládnutí pracovního procesu, ale také pro zvládnutí plnohodnotného zařazení se do měnící se společnosti. V hospodářství se zvyšuje kvalita, efektivita. Technologie se vyvíjí závratnou rychlostí. Globalizace přináší nutnost znalosti cizích jazyků. Tyto změny a některé další jsou důvodem potřeby dalšího vzdělávání.

2.1 Problémy vzdělávání dospělých

Významnou roli ve vzdělávání dospělých hraje UNESCO⁶. Tato organizace připravila v roce 1997 akční program Agenda pro budoucnost obsahující doporučení pro vzdělávání dospělých (více v příloze). Česká republika je také zapojena do Národního programu rozvoje vzdělávání.

Podle statistik, uveřejněných v knize Nerovnosti v účasti dospělých na dalším vzdělávání⁷, vzdělanostní struktura v ČR není příznivá oproti jiným státům EU. V průměru je v EU do dalšího vzdělávání zapojeno přes 40% populace ve věku od 25 let do 64 let. Další vzdělávání by mohlo tento problém částečně vyřešit. Bohužel míra účasti na dalším vzdělávání má souvislost s prvotním vzděláním člověka. Proto např. severské země, kde je největší vzdělanostní úroveň v Evropě, mají zapojeno nejvíce osob v dalším vzdělávání. To, že existují i výjimky, dosvědčuje např. Slovinsko, kde se dále vzdělává přes 80% populace i přes to, že jen málo z nich dosáhlo terciálního vzdělání. *„Neformálního vzdělávání, které představuje účast na různých kurzech na pracovišti nebo mimo něj, se v ČR účastní kolem 13 % populace. Zaostávání ČR oproti průměru EU (17 %) zde není tak výrazné jako v ostatních formách vzdělávání. [...] Počet hodin strávených v kurzech neformálního vzdělávání je však v ČR podstatně nižší (50 hod. ročně) než v zemích EU (84 hod. ročně).“*⁸

---

⁶ The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

⁷ CZESANÁ, Věra. *Nerovnosti v účasti dospělých na dalším vzdělávání*. Praha: Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání NOZV-NVF, 2005. s. 5

⁸ Strategie celoživotního učení ČR. [online]. Praha: MŠMT, 2007. [cit. 09-04-25] Dostupný z [www: http://www.msmt.cz/uploads/Strategie_CZU_schvaleno_vladou.pdf](http://www.msmt.cz/uploads/Strategie_CZU_schvaleno_vladou.pdf)

V knize *Učení je skryté bohatství*⁹ se můžeme dočíst, že vzdělávání dospělých se nedá chápat jen jako možnost dosažení ideálů, ale jako prostředek k větší harmonii rozvoji lidstva, k potlačení chudoby, nemocí, válek apod.

3. Řešení problému ve veřejných knihovnách

„Knihovnik, jako prostředník mezi uživatelem a knihovnou, jako ten, kdo zavádí, využívá, ale také učí, jak využívat nové služby, musí být na tyto změny připraven.“¹⁰

Podle Bílé knihy¹¹ se bude v České republice potřeba dalšího vzdělávání zvyšovat a vzdělávání bude podmíněno hospodářskými výsledky. Dále se lze dočíst, že *„vzdělávání musí být prioritou sociálně-ekonomického rozvoje České republiky, protože rozhodujícím způsobem ovlivňuje lidský a sociální kapitál společnosti, hodnotovou orientaci lidí i kvalitu každodenního života.“¹²* Vzdělávání dospělých musí čelit problému, že je zaměřeno na velmi rozmanitou část obyvatelstva. Jedná se nejen o zaměstnané, ale i o nezaměstnané. Liší se věkem, pohlavím, motivací ke vzdělávání.

Člověk, který si chce rozšiřovat své znalosti i po ukončení studia, má několik možností. Může např. využít vzdělávání, které nabízí jeho firma. Ne všude a vždy je to však možné. Druhou možností je tedy využít placené kurzy, které organizují různé instituce. Ne každý si ale může dovolit zaplatit kurz a ne každý pracuje ve firmě, která vzdělání hradí.¹³ Každému člověku je však dostupná veřejná knihovna. Právě ta hraje velkou roli v možnostech dalšího vzdělávání. Knihovna jako instituce shromažďující a zpřístupňující lidské poznání nabízí téměř neomezené možnosti pro naše vzdělávání.

Knihovny hrají velmi důležitou roli v neformálním vzdělávání dospělých. I když formální vzdělávání poskytuje čím dál větší nabídku studijních oborů a okruhů zájmů, nepokrývá všeskeré potřeby lidí. Zde se této roli ujímá knihovna. Jejím úkolem by měla být snaha motivovat dospělé k dalšímu studiu a poskytnout jim potřebné prostředky a prostředí pro

⁹ JON, Michal – KOTÁSEK, Jiří. *Učení je skryté bohatství: zpráva Mezinárodní komise UNESCO "Vzdělávání pro 21. století"*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997. s. 1

¹⁰ Knihovny a vzdělávání. [online] [cit. 09-04-30] Dostupný z [www: http://www.mzk.cz/region/Knihovny_a_vzdelavani.pdf](http://www.mzk.cz/region/Knihovny_a_vzdelavani.pdf)

¹¹ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: MŠMT, 2001. s. 79

¹² tamtéž

¹³ K častým bariérám, proč lidé nenavštěvují kurzy, patří zejména cena kurzů nebo struktura nabídky. Často dochází také k sebedopceňování z důvodu pocitu nedostatku času a neschopnosti učit se.

toto studium. Knihovna by měla pamatovat na fakt, že „čím většího vzdělání jedinec dosahuje, tím více touží po dalším vzdělávání.“¹⁴ Bohužel se stále setkáváme s názorem, že knihovny nejsou instituce, které vzdělávají.¹⁵ Je tedy na knihovnách, jak s tímto problémem naloží. Jejich cílem by se měla stát snaha změnit smýšlení lidí o knihovnách. Úkol to není lehký, ale různými (marketingovými) metodami lze toho dosáhnout.

V nynější době mají i ty nejmenší veřejné knihovny díky rychlému vývoji informačních technologií, elektronických zdrojů a služeb možnost zpřístupnit jakékoliv aktuální informace. Knihovny by tedy neměly zůstat statické, ale vytvářet dynamické prostředí, přizpůsobovat se vývoji okolí. Měly by se především orientovat na potřeby uživatele, snažit se jeho potřebám přiblížit. Základem je především dobře zvládnuté public relations a povědomí o potřebách uživatelů současných či potenciálních.

Knihovny si musí nejdříve určit, jaké potřeby a požadavky se v okolí vyskytují a čím mohou komu prospět. Poté si musí zvážit vlastní možnosti a podmínky, určit si cíle a strategii. Dalším krokem může být vytvoření projektu, u kterého je nutné zvážit cíle, cílovou skupinu, finance, obsah, lektory a další faktory. Při realizaci je pak nutné sledovat úspěch či neúspěch a podle toho měnit, zlepšovat či upravovat podmínky.

Prvotním cílem knihoven by se mohla stát výuka informační výchovy. Knihovny by tak připravily studující na to, jak správně pracovat s informacemi. Dalším řešením může být např. umožnění přístupu do odborných databází a pořádání kurzů, které se zabývají tím, jak s databázemi pracovat. Odborné vzdělávání nemusejí poskytovat jen knihy, ale např. i různé výukové programy. Vzdělávání samozřejmě může probíhat formou e-learningu. Dobrým prostředkem vzdělávání je pořádání odborných kurzů. Na ty lze zvat odborníky z různých oblastí a oborů.

Knihovny se mohou inspirovat projekty ze zahraničí. Jedním z nich je project Open Learning, který vznikl v roce 1992 ve Velké Británii. Knihovnám byla poskytnuta finanční částka na koupi materiálů a na školení zaměstnanců.

---

¹⁴ RÖSSLEROVÁ, Ivana. *Knihovna jako aktivizační centrum*. [online] Krajská knihovna Vysočiny Havlíčkův Brod. [cit. 09-04-25] Dostupný z [www: http://www.sdruk.cz/sec/2006/sbornik/2006-1-103.pdf](http://www.sdruk.cz/sec/2006/sbornik/2006-1-103.pdf)

¹⁵ ŠKYŘÍK, Petr. *Glosa: Knihovny a vzdělávat? Pche!*. [online] [cit. 09-04-10]. Dostupný z [www: http://www.inflow.cz/glosa-knihovny-vzdelavat-pche](http://www.inflow.cz/glosa-knihovny-vzdelavat-pche)

„Knihovny zakoupily do svých fondů studijní materiály (v tištěné podobě, na kazetách, videokazetách, na CD-ROM a v podobě počítačových programů). Materiály jsou obvykle kombinací několika druhů dokumentů, jedná se tedy o jakési jednotlivé studijní bloky (balíky). Většina knihoven poskytuje svým uživatelům kolem 140 těchto studijních "balíků". Studijní materiály jsou zaměřeny především na oblast podnikání, managementu a personalistiky, na výuku cizích jazyků a práce s počítačem. Menší část materiálů se týká dalších oborů, zejména společenských věd (sociologie, psychologie a další). Knihovna poskytuje uživatelům tyto materiály zdarma, resp. v rámci běžného čtenářského poplatku. Většinu dokumentů je možno si půjčit nejen prezenčně, ale také absenčně a věnovat se studiu v prostředí domova.“¹⁶

Druhý projekt má název LISTED, který má za úkol shromažďovat materiály z oblasti managementu, jazyků, počítačů, akademického vzdělávání, volného času, studijních schopností, otázky spojené s prací a se schopností hledat zaměstnání.¹⁷

Dalším příkladem může být Krajská knihovna Vysočina, která vytvořila projekt Univerzita volného času. Jejím cílem je vytvořit optimální podmínky pro celoživotní vzdělávání.¹⁸ Rozdíly mezi univerzitami třetího věku a touto univerzitou naleznete v příloze č. 1.

3.1 Informační výchova

Cílem knihoven by se měla stát snaha o poskytnutí informační výchovy. Největším předpokladem pro správné fungování vzdělávání dospělých je šikovný management, který si uvědomuje nutnost tohoto vzdělávání. S tím samozřejmě souvisí i vzdělávání knihovníků.

3.1.1 Co je informační výchova

Pod pojmem informační výchova si můžeme představit „*schopnost využívat informačních zdrojů, informačních a komunikačních technologií pro zvýšení efektivity práce i života. Její*

---

¹⁶ CELBOVÁ, Iva. Veřejná knihovna jako pomocník při celoživotním vzdělávání. *Ikaros* [online]. 1998, roč. 2, č. 10 [cit. 2009-03-21]. Dostupné z www: <<http://www.ikaros.cz/node/498>>.

¹⁷ tamtéž

¹⁸ RÖSSLEROVÁ, Ivana. *Knihovna jako aktivizační centrum*. [online] Krajská knihovna Vysočiny Havlíčkův Brod. [cit. 09-04-25] Dostupný z www: <http://www.sdruk.cz/sec/2006/sbornik/2006-1-103.pdf>

součástí je i nezbytná znalost anglického jazyka, který je celosvětově uznávaným komunikačním jazykem ICT.“ Knihovny by měly uživatele¹⁹:

- naučit samostatnou práci s informacemi,
- naučit je informace efektivně vyhledávat a
- zároveň kriticky zhodnotit tyto informace,
- používat nástroje vyhledávání,
- dokázat jim význam pěstování návyku pravidelného sledování odborné literatury,
- umět formulovat své požadavky a potřeby,
- umožnit poznat všechny možnosti služeb knihoven,
- získané znalosti si dát do souvislostí.

Pomocí exkurzí, kurzů, školení, přednášek či seminářů toho lze postupně dosáhnout.²⁰

3.2 Distanční vzdělávání

Mnoho škol i vysokoškolských knihoven umožňuje veřejnosti a studentům distanční vzdělávání. Pod tímto pojmem si můžete představit „*multimediální formu řízeného samostatného studia, v němž jsou vzdělavatelé (pedagogové) v průběhu vzdělávacího procesu trvale nebo převážně fyzicky odděleni od vzdělávaných (studujících). Jedná se tedy o vysoce individualizovanou výuku, v níž jsou studující méně závislí nebo zcela nezávislí na učitelích.*“²¹ Multimediální forma znamená využívání všech dostupných prostředků usnadňující studium, a to pomocí zapojení všech smyslů. Kromě textů jsou zapojeny různé obrázky, audia, videa apod. Podobně je důležitá též interaktivita distančního vzdělávání. Interaktivní prvky pomáhají studentům především v tom, že nejsou v učení pasivní, ale stávají se aktivním účastníkem. Důležité je především navodit pocit stálé přítomnosti učitele a jeho komunikace se studentem. Využívat by se tedy mělo zejména 2. a 1. osoby množného čísla a tvary zájmena váš a svůj. Navozování komunikace můžeme i pokládáním tázacích vět.

---

¹⁹ ŠEDINOVÁ, Petra. Informační výchova: okno do výukových činností vysokoškolských knihoven [online]. [cit. 09-03-20] Dostupný z [www: http://www.inforum.cz/archiv/inforum2002/prednaska24.htm](http://www.inforum.cz/archiv/inforum2002/prednaska24.htm)

²⁰ Mezi projekty zabývající se informační výchovou patří např. projekt Dedicate, Verity, Educate, PLAIL či SESAM.

²¹ *Distanční vzdělávání* [online]. [cit. 09-03-28] Dostupný z [www: http://elearning.cesnet.cz/page.php?18](http://elearning.cesnet.cz/page.php?18)

3.2.1 E-learning

E-learning je jednou z forem distančního vzdělávání. I když v zahraničí je e-learning chápán i jako prosté zapojení ICT²² do výuky, v českém prostředí jde zejména o výuku pomocí počítače a internetu bez kontaktu vyučujícího a studenta F2F²³. Knihovny mohou kurzy vytvářet samy, ale mohou kurzy také kupovat či nechat vytvářet studenty např. v rámci jejich školních prací.

3.3 Spolupráce s dalšími institucemi

Knihovny by měly udržovat aktivní kontakty s pamětovými, vzdělávacími i zájmovými institucemi. Knihovna tak může propojit svoje činnosti s činnostmi těchto institucí a přispět tak nejen k lepší informovanosti, ale také k tomu, že knihovna začne být vnímána jako centrum kultury, vzdělání a zábavy.

3.4 Další tipy

3.4.1 Hlídní dětí

Současným trendem, který se postupně rozvíjí v různých firmách i jiných institucích, je služba hlídání dětí. Zavedením do knihoven se umožní maminkám/tatínkům docházet studovat do knihoven bez starosti, kdo bude hlídat dítě. Hlídat děti může buď personál, ale častější a finančně schůdnější by bylo hlídání dětí studenty či důchodci. Zejména u důchodců se lze setkat s nadšením.

3.4.2 Práce s dětmi

Knihovna by měla již o raného věku u dětí vzbuzovat přesvědčení, že knihovna je místo, kde hledat informace. Kromě pořádání kurzů pro dospělé by se knihovna měla orientovat také na práci s dětmi. Již raná motivace může zajistit u dětí jejich pozdější (v dospělosti) zájem se dále vzdělávat (neformálně) a to za využití knihven. Knihovna si sama může vybrat, jakým činnostem se bude věnovat. Mezi různé typy lze zařadit:

- spolupráci se zdravotnickými službami (předčítání nemocným dětem či kampaň zaměřenou na to, aby rodiče četli dětem nahlas při čekání u doktora),
- letní akce (tábory) vedené dobrovolníky (studenti knihovnictví),

---

²² Informační a komunikační technologie, z anglického Information and communication technologies.

²³ Z anglického Face to face, čili přímý a osobní kontakt.

- čtenářský kroužek
- kroužek domácích prací
- pomáhání s domácími úkoly (a materiály k nim)
- biblioterapii (spolupráci s poradnami)
- spojení se školní knihovnou
- pojízdnou knihovnu
- materiály o životním prostředí
- pomoc s hledáním vhodné školy (či zaměstnání u dospělých)
- ochotnická divadla, zpěv a tance, kde se mohou děti scházet a hrát si
- pořádání soutěží (literárních, výtvarných)
- dětská hřiště

3.4.3 Práce s dospělými

Stejně jako dětem, tak i dospělým musí být věnována pozornost. A pokud knihovna má vzdělávat, jsou především dospělí její cílovou skupinou v oblasti celoživotního vzdělávání. Kromě výše uvedených možností (informační výchova, databáze, distanční výuka, odborné kurzy) se knihovně nabízí plno dalších možností, jak zvýšit účast na vzdělávání dospělých. Mezi tyto možnosti patří např.:

- internetová kavárna
- školení knihovníků v oblasti pedagogické a psychologické
- služby mimo knihovnu (metro, vlak, bus, obchody, bazény...)
- akce na podporu čtení, literatury, nových medií
- účasti na kampaních proti negramotnosti
- public relations a prropagace knihovny a jejich služeb
- orientační programy pro nové uživatele
- formy materiálu (kromě klasických knih i databáze, CD, DVD, hry, plakáty, videokazety, zvukové knihy, elektronické knihy, tisky s brailleovým písmem, softwarové programy apod.

Z dalších možností připadá v úvahu např.:

- výuka psaní životopisu
- kurzy komunikace a asertivity
- kurzy týmové práce

- kurzy počítačové gramotnosti
- pomoc s hledáním zaměstnání
- výuka jazyků, vytvoření jazykové „učebny“
- podpora etnika
- koutky pro maminky (otce) s dětmi
- podpora koníčků (zahrádkaření, cestování, vaření, řemesla a ruční práce) a výstava děl uživatelů knihovny
- enviromentální přednášky
- apod.

Závěr

Rozvoj osobnosti se stává v dnešní době téměř nutností. Žádá si rozvoj podmínek v různých oblastech. Jedná se nejen o společenské a ekonomické podmínky, ale také rozvoj informačních a komunikačních technologií a větší nárok na znalosti a dovednosti lidí.

Člověk, který se nedokáže orientovat v dnešním světě, nemá šanci se uplatnit. Je nutné rozvíjet svoji osobnost právě vzděláváním i po opuštění formálního vzdělávání.

I když formální vzdělávání poskytuje velmi širokou možnost studia a vzdělávání, mají zde knihovny jakožto instituce neformálního vzdělávání stále své slovo. A pokud knihovna najde motivované dospělé (či je sama motivuje), je už téměř u cíle, co se týče vzdělávání dospělých. Díky neustálému vývoji má knihovna šanci se začlenit do vzdělávacího systému jako rovnoprávný partner.

Literatura

BENEŠ, Milan. *Úvod do andragogiky*. Praha: Karolinum, 1999. 129 s.

CELBOVÁ, Iva. Veřejná knihovna jako pomocník při celoživotním vzdělávání. In: *Ikaros* [online]. 1998, roč. 2, č. 10 [cit. 2009-03-21]. Dostupné z www: <<http://www.ikaros.cz/node/498>>.

CZESANÁ, Věra. *Nerovnosti v účasti dospělých na dalším vzdělávání*. Praha: Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání NOZV-NVF, 2005. s. 5

Distanční vzdělávání [online]. [cit. 09-03-28] Dostupný z www: <http://elearning.cesnet.cz/page.php?18>

GILL, Philip. *Služby veřejných knihoven : směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj*. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2002. 127 s. ISBN 80-85851-14-8.

HOUŠKOVÁ, Zlata. *Knihovna – vzdělávací instituce?* [online] [cit. 09-04-25] Dostupný z www: http://www.snk.sk/swift_data/source/OKSSR/Vzdelavanie/Knihovny_vzdelavani.ppt

JON, Michal – KOTÁSEK, Jiří. *Učení je skryté bohatství: zpráva Mezinárodní komise UNESCO "Vzdělávání pro 21. století"*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997.

Knihovny a vzdělávání. [online] [cit. 09-04-30] Dostupný z www: http://www.mzk.cz/region/Knihovny_a_vzdelavani.pdf

KREJČÍ, Karel. *Využití knihoven v celoživotním vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra sociální pedagogiky, 2006.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bilá kniha. Praha: MŠMT, 2001.

PALAN, Zdeněk. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Praha: Dafa, 1997, 159 s.

RÖSSLEROVÁ, Ivana. *Knihovna jako aktivizační centrum*. [online]

Krajská knihovna Vysočiny Havlíčkův Brod. [cit. 09-04-25] Dostupný z www:
<http://www.sdruk.cz/sec/2006/sbornik/2006-1-103.pdf>

ŠEDINOVÁ, Petra. *Informační výchova: okno do výukových činností vysokoškolských knihoven* [online]. [cit. 09-03-20] Dostupný z www:
<http://www.inforum.cz/archiv/inforum2002/prednaska24.htm>

Strategie celoživotního učení ČR. [online]. Praha: MŠMT, 2007. [cit. 09-04-25] Dostupný z www: http://www.msmt.cz/uploads/Strategie_CZU_schvaleno_vladou.pdf

ŠKYŘÍK, Petr. *Glosa: Knihovny a vzdělávat? Pche!*. [online] [cit. 09-04-20]. Dostupný z www: <http://www.inflow.cz/glosa-knihovny-vzdelavat-pche>

Vzdělávání dospělých v ČR - studium při zaměstnání na středních, vyšších odborných a vysokých školách, formy vzdělávání dospělých, vzdělávací kurzy. [online] [cit. 09-04-20]. Dostupný z www: http://portal.mpsv.cz/sz/local/cv_info/skoly/spz

Seznam příloh

Příloha č. 1 **Deset témat Agendy pro budoucnost** (text)

Příloha č. 2 **SWOT analýza současného vývoje celoživotního vzdělávání** (tabulka)

Příloha č. 3 **IFLA o celoživotním vzdělávání** (text)

Přílohy

Příloha č. 1: Rozdíl mezi UVČ (Univerzita volného času) a U3V (Univerzita třetího věku)²⁴ (tabulka)

Rozdíly mezi UVČ a U3V	
UVČ	U3V
Neformální vzdělávání	Formální vzdělávání
Není vázána na VŠ	Existuje při VŠ
Pro všechny věkové kategorie	Pouze pro seniory
Přijímání zájemci bez podmínky předchozího vzdělávání	Přijímání zájemci s minimálně středoškolským vzděláním
Posluchači přijímáni ke studiu jednotlivých semestrů	Posluchači přijímáni k ucelenému studiu
Méně systematická výuka	Systematicky propracovaná výuka
Přednášky prezentovány populární formou	Přednášky prezentovány akademicky
Získané znalosti posluchačů se neověřují	Získané znalosti posluchačů se ověřují atestacemi
Posluchači nezískávají žádný certifikát	Posluchači získávají diplom, byť ne využitelný pro získání zaměstnání
Více kapacitní	Méně kapacitní

Příloha č. 2: Deset témat Agendy pro budoucnost²⁵ (text)

1. Vzdělávání dospělých a demokracie: výzva 21. století. Je zřejmé, že vzdělávání dospělých může a má hrát rozhodující úlohu v posilování demokracie, v nastolování spravedlnosti a v prosazování míru.
2. Zlepšování podmínek poskytování a kvality vzdělávání dospělých. Je důležité, aby nabízené příležitosti vzdělávání byly prezentovány cílovým skupinám obyvatel zajímavým a přijatelným způsobem. Vzdělávání si musí klást i širší cíle: podnitit

²⁴ RÖSSLEROVÁ, Ivana. *Knihovna jako aktivizační centrum*. [online] Krajská knihovna Vysočiny Havlíčkův Brod. [cit. 09-04-25] Dostupný z [www: http://www.sdruk.cz/sec/2006/sbornik/2006-1-103.pdf](http://www.sdruk.cz/sec/2006/sbornik/2006-1-103.pdf)

²⁵ KREJČÍ, Karel. *Využití knihoven v celoživotním vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra sociální pedagogiky, 2006. str. 35

zájem studujících o realitu a možnosti života, zvýšit jejich zvědavost a zájem o učení.

3. Zajistit všeobecné právo na alfabetizaci a základní vzdělání
4. Využít vzdělávání dospělých k získání samostatnosti pro ženy
5. Vzdělávání dospělých a změny ve světě práce. Otázka zaměstnanosti se stává stále naléhavějším problémem. Nutné zvýšení produktivity a zlepšení způsobu distribuce v průmyslu, zemědělství a v oblasti služeb vyžadují zvýšení kvalifikace a rozvoj nových dovedností prostřednictvím vzdělávání dospělých.
6. Vzdělávání dospělých a otázky životního prostředí, zdraví a demografie. Ochrana životního prostředí a šetrné hospodaření s přírodními zdroji má přímý vliv na zdraví, výživu a blaho obyvatelstva. Pro účinné řešení těchto otázek je zapotřebí nejen specializovaných znalostí, ale i změny mentality a chování lidí. Z tohoto důvodu se vzdělávání dospělých stalo významným prostředkem působícím v těchto oblastech.
7. Vzdělávání dospělých, kultura, sdělovací prostředky a nové informační technologie. Vzdělávání na všech úrovních – a zvláště vzdělávání dospělých – musí přispívat k poznání jak ohromné různorodosti lidského života na zemi, tak jeho základních společných aspektů. Kulturní různorodost je třeba chápat nikoliv jako hrozbu, nýbrž jako bohatství, které nám pomáhá lépe pochopit sama sebe. Je nutno poznat a v širším měřítku využít vzdělávací potenciál nových informačních technologií.
8. Vzdělávání dospělých pro všechny: potenciál různých populačních skupin. I když panuje obecný souhlas s myšlenkou, že vzdělávání dospělých má být přístupné všem, existuje z nejrůznějších důvodů řada skupin, jejichž přístup v této oblasti je obtížný a nerovný: starší osoby, migranti, uprchlíci, handicapovaní apod. Je důležité, aby se i tito lidé mohli účastnit aktivit v rámci vzdělávání dospělých.
9. Ekonomické aspekty vzdělávání dospělých. Mezi otázky související s tímto tématem patří: dlouhodobý charakter a strategické dopady výhod, které přinášejí investice do vzdělávání dospělých, rozšíření způsobů financování a rostoucí počet těch, kteří se na něm podílejí.
10. Rozvoj mezinárodní kooperace a solidarity. Mezinárodní spolupráce se musí prohlubovat tak, aby umožňovala svobodnou výměnu mezi národy a aby vytvořila mezi nimi pouta pochopení a vzájemné úcty.

Příloha č. 3: SWOT analýza současného vývoje celoživotního vzdělávání²⁶ (tabulka)

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ● Většina obyvatel dosáhla středního vzdělání (vyššího sekundárního stupně). ● Nizký počet obyvatel disponuje pouze základním vzděláním (nižším sekundárním stupněm). ● Nadprůměrné výsledky funkční gramotnosti na 1. stupni ZŠ. ● Nizký podíl žáků, kteří předčasně opouštějí vzdělávací systém (resp. střední tj. vyšší sekundární stupeň vzdělávání). ● Široké teritoriální pokrytí vzdělávacími institucemi všech stupňů a typů. ● Rozmanitý systém terciárního vzdělávání (VOŠ, veřejné, soukromé a státní VŠ). ● Decentralizovaný systém VŠ s plnou akademickou svobodou, otevřený Evropě. ● Velká a obsahově diverzifikovaná nabídka studijních programů terciárního sektoru. ● Vysoká poptávka po terciárním vzdělávání, zejména po vysokoškolském studiu. ● Rozmanitost a pestrost poskytovatelů zájmového vzdělávání a velký věkový rozptyl jeho účastníků. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Nizký celkový podíl populace s VŠ vzděláním; omezená společenská prestiž a kvalifikační ukotvení bakalářského stupně vzdělání. ● Nedostatečná kvalifikační vybavenost starší populace. ● Nizká míra vybavenosti domácností aktuálními ICT (PC, internet). ● Regionální rozdíly ve vzdělanostní úrovni populace. ● Nizká vzdělanostní mobilita (dětí nedosahují vyšší úrovně vzdělání než rodiče). ● Nizká úroveň rozvoje klíčových kompetencí (vč. jazykových a ICT). ● Nizká účast sociálních partnerů na rozvoji celoživotního učení. ● Chybí ucelený systém identifikace vzdělávacích potřeb a dostupný individualizovaný systém poradenských a informačních služeb. ● Brzká selektivita vzdělávacího systému, omezená přístupnost. ● Konzervativní postoje VŠ, malá míra vzájemné spolupráce, převažující orientace na graduální studium, pomalý rozvoj distančního studia na VŠ a VOŠ, které by umožňovalo kvalitní studium při zaměstnání, nedostatečná vazba na požadavky praxe a omezená spolupráce se zaměstnavateli. ● Studijní nabídka stále ještě plně neuspokojuje míru poptávkou po terciárním vzdělání. ● Přetrvávající nerovnost v přístupu k terciárnímu vzdělávání, projevující se zejména nižší mírou přístupu studentů z nižších sociálních vrstev. ● Menší zájem o studium technických oborů a vysoká míra neúspěšnosti při tomto studiu. ● Neexistence systémového prostředí (systémové i finanční bariéry) pro další vzdělávání omezuje jeho rozvoj – na nabídkové straně chybí systém zajišťování kvality vzdělávacích programů i vzdělavatelů; na poptávkové straně stimuly pro účast. ● Nizká účast dospělých ve všech formách dalšího vzdělávání.

Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> ● Vytvoření otevřeného prostoru pro ČZU (Národní soustava povolání, Národní soustava kvalifikací a uznávání neformálního vzdělávání a informálního učení podle zákona č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, modulový a kreditní systém ve vazbě na ECVET atd.). ● Zvýšení poptávky po volnočasových aktivitách dětí, mládeže i dospělých umožní jejich další rozvoj. ● Kapacity základních a středních škol jsou využitelné pro další vzdělávání – školy centra vzdělanosti obce. ● Kurikulární reforma na ZŠ a SŠ umožní rozvoj klíčových kompetencí a prohloubení motivace k ČZU. ● Expanze terciárního sektoru umožní zevšeobecnění středního odborného vzdělávání a větší důraz na klíčové kompetence. ● Diverzifikace terciárního sektoru v návaznosti na Boloňský proces umožní další rozvoj bakalářských studijních programů orientovaných do praxe. ● VŠ se mohou stát regionálními centry vzdělanosti a výzkumu nebo do vznikajících regionálních center ČZU aktivně vstoupit. ● Rozvoj distančního vzdělávání zapojí do vzdělávání další cílové skupiny, zejména ekonomicky aktivní dospělé. ● Účast škol terciárního sektoru v mezinárodních vzdělávacích projektech a v projektech ESF otevírá možnosti rozvoje vzdělávacích aktivit a inovace studijní nabídky směrem k dalšímu rozvoji vzdělávání dospělých a podpoře ČZU. ● Zrychlení technologických změn a alokace kvalifikačně náročných investic povede ke zvýšení poptávky po dalším vzdělávání v průběhu produktivního věku. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Neprovozanost politik v oblasti vzdělávání, průmyslu, zdravotnictví, sociálních služeb a kultury. ● Nesoulad nabídky kvalifikací s potřebami hospodářské sféry (kvantitativně i kvalitativně); neprovozanost sféry vzdělávání se sférou práce vč. nedostatku praxe pro studující. ● Nedostatečná péče o talenty, orientace na průměr. ● Nerovnost v přístupu ke vzdělání povede k sociálnímu vylučování a může ohrozit sociální soudržnost. ● Druhý stupeň ZŠ a střední (tj. vyšší sekundární) vzdělání s výučním listem se mohou stát druhofadlou vzdělávací cestou pro různým způsobem znevýhodněné. ● Nedostatky v kvalitě terciárního sektoru vzdělávání (neuspokojivá provázanost výuky s výzkumem i s potřebami hospodářské sféry, stárnoucí pedagogický sbor, nepřipravenost pedagogů na specifika vzdělávání dospělých aj.). ● Nedostatek financí v terciárním sektoru, vysoká závislost na státním financování a nízká podpora financování ze soukromých zdrojů omezují jeho rozvoj. ● Nedořešené zařazení bakalářského studia do odpovídající kvalifikační úrovně vede k upřednostňování zájmu bakalářů o okamžité pokračování ve studiu magisterských programů před odchodem do praxe. ● Slabé zapojení nezaměstnaných do rekvalifikací povede k prohlubování jejich dlouhodobé nezaměstnanosti a k hrozbě sociálního vylučování.

²⁶ Strategie celoživotního učení ČR. [online]. Praha: MŠMT, 2007. [cit. 09-04-25] Dostupný z www: http://www.msmt.cz/uploads/Strategie_CZU_schvaleno_vladou.pdf

Příloha č. 4: **IFLA o celoživotním vzdělávání**²⁷ (text)

„Veřejná knihovna podporuje celoživotní vzdělávání, spolupracuje se školami a dalšími výchovně vzdělávacími institucemi a pomáhá studentům každého věku ve formálním vzdělávání. Aktivní pomoc při vzdělávání dává veřejným knihovnám příležitost spolupracovat s učiteli a dalšími pedagogickými pracovníky. Knihovna zajišťuje materiály z různých oborů, které umožňují lidem rozvíjet jejich zájmy a vzdělávání na formální i neformální bázi. Zajišťuje rovněž materiály na pomoc gramotnosti a osvojení základních životních dovedností. Dále musí knihovna poskytovat studijní pomůcky studentům, kteří je nemají ve svých domovech. Rozvoj dálkového studia má vliv na veřejné knihovny. Dálkoví studenti, kteří se učí doma, navštěvují často místní knihovnu jako primární zdroj materiálů. Mnozí z nich požadují přístup k internetu a veřejná knihovna jim ho má umožnit. Veřejné knihovny hrají stále významnější úlohy v síti výchovně vzdělávacích institucí a mají v zájmu uspokojování těchto požadavků otevřít své prostory a přístup k materiálům.“

---

²⁷ GILL, Philip. *Služby veřejných knihoven : směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj*. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2002. 127 s. ISBN 80-85851-14-8. S. 34